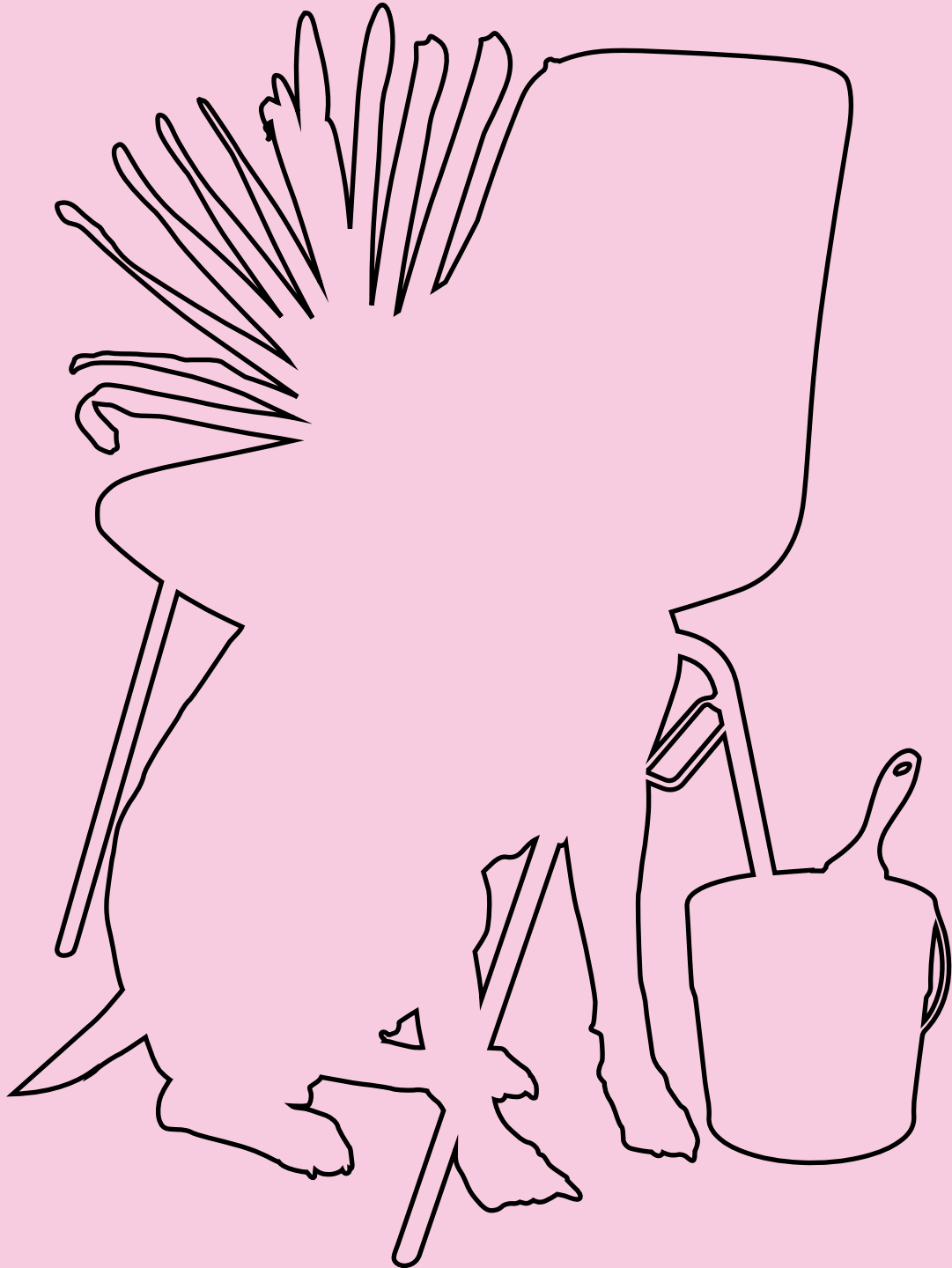

IKEA? WEKEA!

**Samen maken we
de huiskamer van de stad**

Voorwoord → 6

Hoofdstuk 1 – Het belang van een gedeelde huiskamer → 12

→ **Trend 1 – we raken ontworteld**
→ 14

Trend 2 – de participatiesamenleving
→ 16

Trend 3 – zeggenschap met betekenis
→ 18

Feiten en cijfers
→ 20

Hoofdstuk 2 – Goede verhalen → 22

→ **Parijzenaren kil? Niet in de Superburenrepubliek**
→ 24

The Yard is de gevaarlijkste én leukste speeltuin van New York
→ 26

Saaie binnenplaats? Bel Bieno
→ 28

Publieke ruimtes ontwerpen in Minecraft: iedereen kan het
→ 30

Olifantenpadjes als uitgangspunt voor straten en stoepen
→ 32

Metten is weten
→ 34

De buurt vraagt, DENNIS maakt
→ 36

**Luchtsingel: de kanariegele brug
die Rotterdam verbindt**

→ 38

LEGO-oma maakt de stad rolstoelvriendelijker

→ 40

Afval weggooien, the game

→ 42

**WikiBlock is een open source-IKEA voor de
publieke ruimte**

→ 46

**Tapis Rouge: van tentenkamp naar plek van
trots**

→ 48

Tekort aan bankjes? Maak ze gewoon zelf

→ 50

**Urban Dance Ground maakt de publieke
ruimte dansbaar**

→ 52

**The Laneway Project verandert
stille steegjes in bloeiende binnenplaatsen**

→ 54

Van ongebruikte trambaan tot stadspark

→ 56

3.600 m2 ruimte voor experiment

→ 58

**Begonnen als noodhulp, gebleven
voor de gemeenschap**

→ 60

Buurtparticipatie gaat door de maag

→ 62

**In Nairobi is gebrekkige stadsplanning de
voedingsbodem voor topsport**

→ 64

**Hoofdstuk 3 – In 7 concrete
lessen richten we onze gedeelde
huiskamer in → 66**

IKEA? WEKEA!

Soms mogen buurtbewoners meedenken over de inrichting van de publieke ruimte. Veel vaker hebben zij deze mogelijkheid niet of nauwelijks. Dit kan leiden tot pleinen, parken en straten die onvoldoende gebruikt worden, of waarover stedelingen niet of nauwelijks eigenaarschap voelen. Dat kan anders, vinden wij. Met WEKEA tovert RAUM het Berlijnplein zes weken om tot een gedeelde huiskamer die we samen inrichten en laten bruisen. Iedere week staat daarbij een nieuw programma centraal. Samen met Pop-Up City maakten we deze inleidende publicatie. Eerst kijken we naar drie trends die laten zien waarom

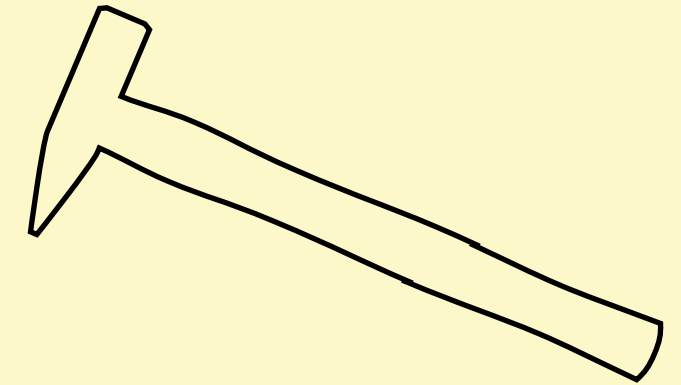
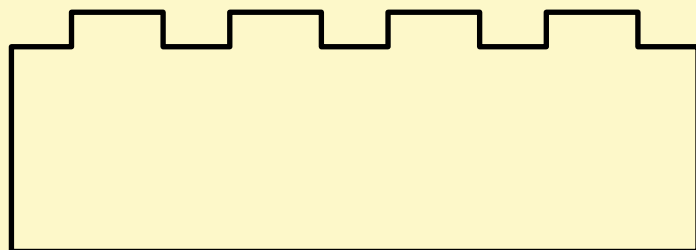
(bewoners-)participatie en inclusiviteit steeds belangrijker worden. Dit doen we aan de hand van 20 inspirerende voorbeelden van publieke ruimtes van over de hele wereld, die door initiatief van bewoners tot stand zijn gekomen. We sluiten af met zeven concrete lessen voor wie zelf aan de slag wil. Hiermee hopen we niet alleen professionals te inspireren, maar ook bewoners van Leidsche Rijn en Utrecht aan te moedigen om mee te helpen bij het inrichten van onze gedeelde huiskamer.

Foto Charlotte Visser

—→ **Leidsche Rijn maakt WEKEA mee**

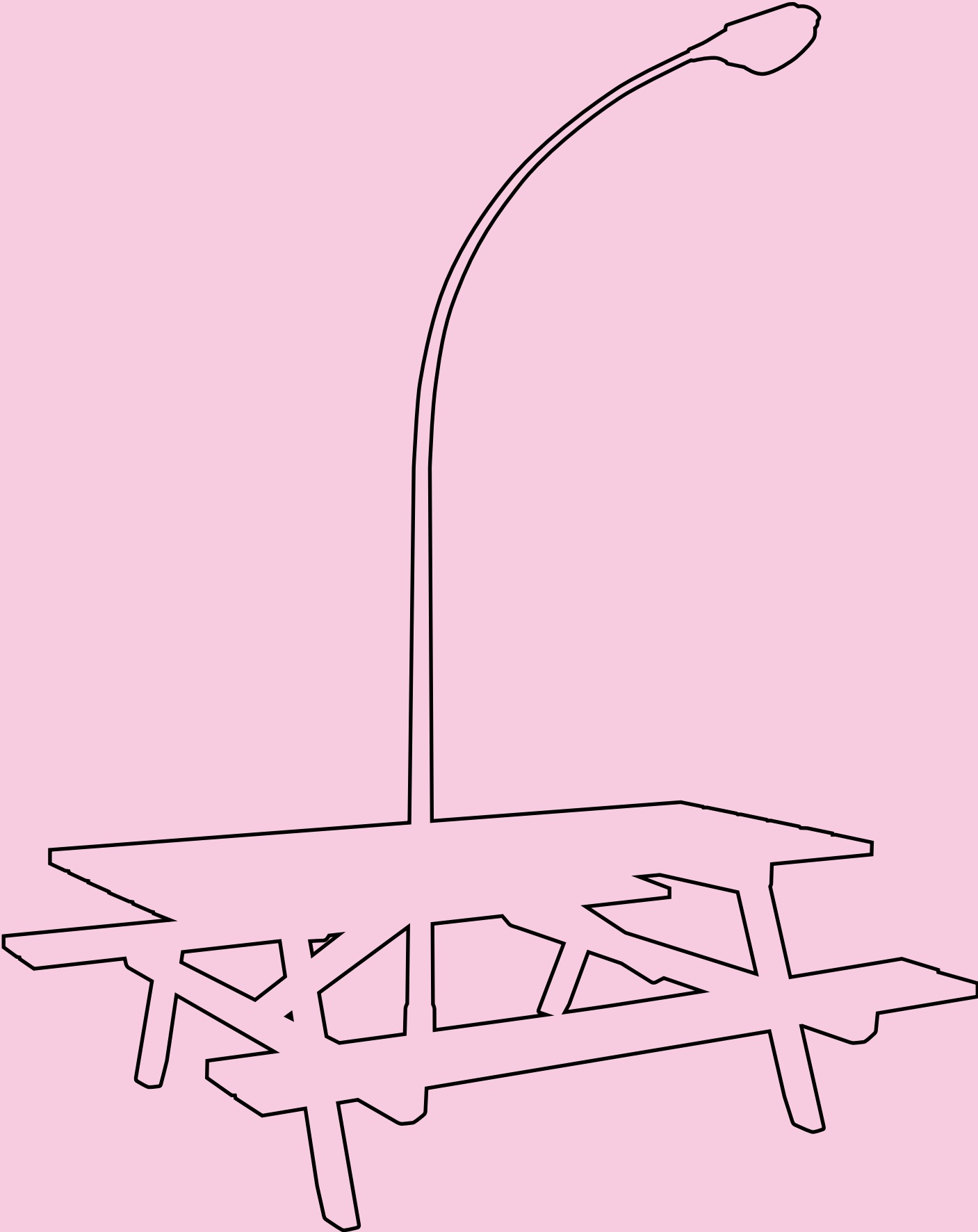
Het WEKEA-programma loopt van 16 april tot en met 21 mei en komt tot stand dankzij co-creatie met bewoners en makers. De makers werken met processen waarin de eindgebruikers, bewoners van Leidsche Rijn, de hoofdrol spelen. Zij zijn ingedeeld in drie leeftijdscategorieën: kinderen, jongeren en volwassenen. Zo zorgen we ervoor dat alle omwonenden zich herkennen in het programma en zich geïnspireerd voelen om er zelf onderdeel van te worden. Voor en met elke leeftijdscategorie wordt een installatie gemaakt. Kinderen werken samen met lokaal ontwerpbureau Kars+Boom uit Leidsche Rijn, jongeren gaan aan de slag met de architecten van Studio L A en voor volwassenen maken we een 'Pleinotheek' in samenwerking met de makers van La Bolleur. Installaties en activiteiten worden zowel tijdens WEKEA gelanceerd als tijdens de Stadscamping van RAUM. Alle installaties blijven op het plein.

—→ **Inspiratie uit Utrecht en de rest van de wereld**

Dit trend report, dat we samen met het Amsterdamse bureau voor ruimtelijke ordening Pop-Up City maakten, is een voorproefje van wat komen gaat. We vroegen stedelingen uit binnen- en buitenland welke publieke ruimte hen inspireert en waarom. Er kwamen voorbeelden uit steden over de hele wereld van burgers die het initiatief over de publieke ruimte (terug)nemen met creatieve interventies, hacks, buurtevenementen en andere oplossingen — van een Duitse vrouw die met LEGO haar stad rolstoelvriendelijker maakt tot een multifunctioneel stadsplein op Haïti dat door bewoners zelf is bedacht. Veel van deze oplossingen zijn niet complex of moeilijk. Daarom hopen we dat dit report je niet alleen inspireert, maar ook uitdaagt om zélf of samen met je burens aan de slag te gaan om onze gedeelde huiskamer in te richten.

RAUM
Pop-Up City
Maart 2023

Quote

**“If you live
out your life in
the shared
urban landscape,
then you have a
natural right to
participate in
shaping its future”**

Charles Montgomery
Stedenbouwkundige en auteur
van het boek Happy City

Hoofdstuk 1 - Het belang van een gedeelde huiskamer

Wat van iedereen is, is tegelijkertijd van niemand. De publieke ruimte is daarvan het perfecte voorbeeld. Het ontwerp en de inrichting van de publieke ruimte leek tot niet zo lang geleden het domein te zijn van overheden en ontwerpers. Vandaag de dag hebben zij steeds meer rekening te houden met mondige burgers, die verlangen naar meer regie over hun leefomgeving. Ze ontwerpen mee aan het plein om de hoek, onderhouden het groen en beginnen een buurt-WhatsApp-groep. Welke ontwikkelingen liggen hieraan ten grondslag?

Trend 1 - we raken ontworteld

De meeste Nederlanders zetten zich graag in voor anderen, zijn lid van een vereniging of doen vrijwilligerswerk. Maar de hechte gemeenschappen waarvan ooit sprake was, zijn verleden tijd. De kruidenier op de hoek is vervangen door de flitsbezorger, ruim een kwart van de Nederlanders kent hun burens niet, en met de groei van het aantal eenpersoonshuishoudens groeit het aantal mensen dat zich eenzaam voelt. In steden zijn deze ontwikkelingen ingrijpender dan daarbuiten. Zo vindt slechts een derde van de stedelingen dat er veel solidariteit in hun buurt is. In niet-stedelijke gebieden is dit bijna twee keer zoveel.

→ Het is niet zo raar dat we langzaam ontworteld raken van onze leefomgeving en elkaar. We brengen minder tijd door in de fysieke wereld, die voor iedereen hetzelfde is, en meer in de virtuele wereld, die juist voor iedereen anders is. Intussen verdwijnt het authentieke karakter van de fysieke

wereld: de bruine kroeg op de hoek wordt vervangen door een bar die ook in New York had kunnen staan. Ook de stedelijke bevolking wordt internationaler en bestaat steeds meer uit tijdelijke bewoners, die door werk, studie of het noodlot een korte tijd in de stad doorbrengen. Het grote aantal Swapfietsen in de fietsenrekken is daarvan een goed voorbeeld. Het gebrek aan een gemeenschappelijk verleden, maar vooral het gemis van een gemeenschappelijke toekomst, zorgt voor onbegrip tussen bewoners die al vele generaties in de stad wonen en van plan zijn te blijven (de somewheres), en bewoners die net komen aanwaaien en over een tijdje weer vertrekken (de anywheres).

→ Het gevoel van vervreemding doet mensen hunkeren naar nieuwe gemeenschapszin, verbondenheid en thuisgevoel. Dit zie je bijvoorbeeld aan de enorme populariteit van festivals, of aan de groei van het aantal wooncomplexen met ruimtes waar bewoners elkaar kunnen ontmoeten. Maar ook aan het toenemende aantal initiatieven waarbij stedelingen actief betrokken zijn bij de inrichting van de publieke ruimte in hun wijk.

Trend 2 – de participatie- samenleving

Om de verzorgingsstaat betaalbaar te houden, hebben opeenvolgende kabinetten de sociale voorzieningen in de afgelopen jaren versoerd. Zelfredzaamheid is daarbij het toverwoord. Senioren moeten langer op zichzelf wonen, nieuwkomers moeten hun inburgering zelf betalen en het uitkeringsbeleid is minder ruimhartig dan het ooit was. Ook de *right to challenge* deed zijn intrede. Dat betekent dat bewoners taken van gemeenten kunnen overnemen als zij denken dat zij het beter of goedkoper kunnen. In de nasleep van de kredietcrisis introduceerde het kabinet-Rutte II de term ‘participatiesamenleving’. In een participatiesamenleving dient iedereen die dat kan, verantwoordelijkheid te nemen en actief bij te dragen aan zijn of haar eigen leven en omgeving. De overheid doet dus, al dan niet noodgedwongen, een stapje terug en laat het initiatief aan de burgers.

→ Tijdens de introductie van de participatiesamenleving in 2013 was de recessie overal voelbaar. De ingestorte vastgoedmarkt en stilgevallen bouwproductie lieten overal lege gebouwen en terreinen achter. Deze onbenutte ruimtes bleken de voedingsbodem voor talrijke nieuwe bottom-up-initiatieven, waarbij stadsbewoners zelf de regie namen over het verbeteren van hun leefomgeving. Denk aan tijdelijke interventies zoals een pop-up-bioscoop tegen een ongebruikte muur, buurtprojecten zoals moestuinen op lege kavels, en creatieve reparaties of versieringen zoals wildbreien. Een nieuwe generatie stadmakers speelde in op deze belangrijke bottom-up-ontwikkeling, waarin niet langer stedenbouwers en architecten de enigen zijn die bepalen hoe de stad eruit ziet en zou moeten functioneren, maar groepen geëngageerde niet-professionals ongevraagd en op eigen initiatief kleinschalige projecten, ideeën en initiatieven lanceren die een directe bijdrage leveren aan een betere leefomgeving.

Trend 3 – zeggenschap met betekenis

In de afgelopen jaren is het thema inclusiviteit nadrukkelijker op de agenda gekomen. Met het diverser worden van stad en samenleving groeit immers de aandacht voor de behoeftes van verschillende groepen burgers. Steeds vaker rijst de vraag op of de stad wel voor iedereen even toegankelijk, bereikbaar en beleefbaar is. De trend van inclusiviteit vertaalt zich door naar zeggenschap. Wie bepalen, praten en tekenen er nu eigenlijk mee aan de publieke ruimte? Hoe is dit proces georganiseerd? Houden we voldoende rekening met alle verschillende perspectieven en achtergronden in de superdiverse stad? En is ieders stem gehoord?

→ Op zich is dit geen nieuw hoofdstuk, want de vraag vanuit burgers om mee te praten is al zo oud als de weg naar Rome (letterlijk het Forum Romanum). Al jaren zitten we in zaaltjes met wisselend succes mee te praten over lokale kwesties. De sluimerende kritiek op deze traditionele participatievorm is dat burgers wel mogen meepraten, maar dat

vervolgens niets met hun inbreng wordt gedaan. In Amsterdam-Zuidoost leidde dit zelfs tot een heuse participatiestaking: bewoners wilden niet langer meedoen aan de ‘participatiepoppenkast’ van de gemeente, maar zélf aan het stuur zitten van de herontwikkeling van hun wijk. Dit voorbeeld kenmerkt een verandering in het participatielandschap. De laatste jaren ontstaan, aangejaagd door de overheid zelf, overal burgerjury’s, co-creatietrajecten, bottom-up-coöperaties en belangengroeperingen, waarin goed georganiseerde stedelingen actief aan tafel zitten en met meer bevoegdheid meepraten. Voor weifelende overheden is dit een goede manier om de wensen van burgers in planvorming mee te nemen, voor ontwikkelaars een kans om draagvlak te krijgen voor hun projecten. Ze leiden tot een gevoel van eigenaarschap bij buurtbewoners, gemeenschapsvorming en zelfredzaamheid. → Maar er is ook kritiek op deze participatievormen. Namens wie spreken deze belangengroepen? Vertegenwoordigen ze alle perspectieven? Door de participatie ‘af te kopen’ bij een actieve en mondige groep burgers en hen mee te laten beslissen, ontstaat een participatie-elite die kan zorgen voor een achterstand van anderen. En daarmee misschien wel voor een grotere in plaats van kleinere ongelijkheid, en exclusievere in plaats van inclusievere ruimtes. Zorgvuldigheid is dus geboden.

Feiten & cijfers

53%

van de Nederlandse buurten voldoet niet aan het criterium van 75m² groen per woning.

25%

afname van het aantal mensen dat vrijwilligerswerk doet in de laatste 10 jaar.

50%

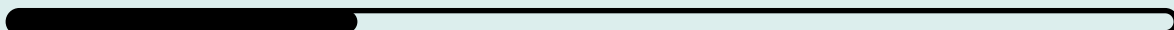
van de Nederlanders heeft vertrouwen in de politiek.

25-30%

van de kinderen tussen 4 en 12 jaar in grote steden speelt (bijna) nooit buiten.

<30%

van de Nederlanders vindt dat mensen zich verplicht zouden moeten voelen om hulpbehoevende burens te helpen.

15,5%

van de bewoners in buurten met weinig groen vindt zichzelf niet gezond. In buurten met veel groen is dat 10,2%.

33%

meer kans op depressieve klachten onder bewoners van versteende buurten in vergelijking met bewoners van groene buurten.

44%

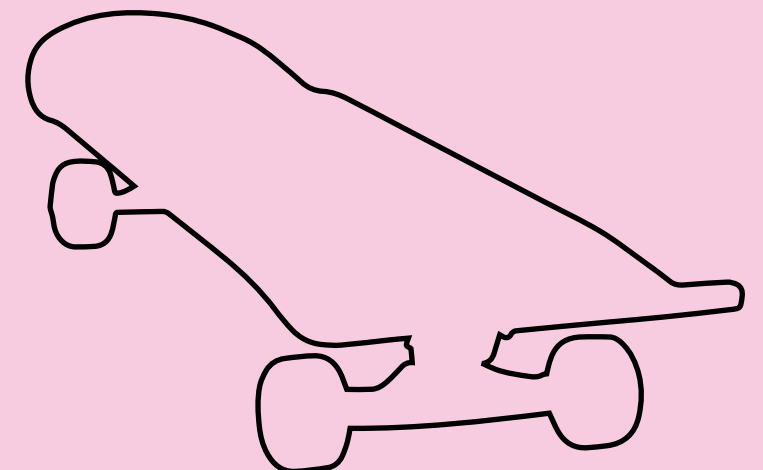
van de Nederlanders is (zeer) tevreden over het functioneren van de eigen gemeente als het gaat om de aanpak van de leefbaarheid en veiligheid in de buurt.

Hoofdstuk 2 – Goede verhalen

We besteden veel aandacht aan de inrichting van onze eigen huiskamer, maar veel minder aan die van onze gedeelde huiskamer, de publieke ruimte. Als we dat wel zouden doen, dan worden onze straten, pleinen en parken socialer, duurzamer en leefbaarder. De beste gedeelde huiskamer ontstaat door ervaringen van stadsbewoners zelf — van kinderen, winkeliers en rolstoelgebruikers tot skateboarders, dansers en studenten.

Op de volgende pagina's vind je daarom tal van prikkelende voorbeelden van publieke ruimtes in Nederland en ver daarbuiten, die het product zijn van eigen initiatief en samenwerking tussen stedelingen, en inzicht geven in innovatieve vormen van participatie, toe-eigening en inclusiviteit. Ze zijn afkomstig uit de collectie van bijna 2.700 artikelen die op de website van Pop-Up City zijn verschenen, aangevuld met nieuwe verhalen die we deels getipt kregen door ons mondiale

netwerk. We hebben geprobeerd om een zo gevarieerd mogelijke selectie samen te stellen. Daarbij hebben we gekeken naar de diversiteit van locaties, schaalniveaus en hoe tijdelijk of permanent de projecten zijn. Ook hebben we gelet op in hoeverre ze uitblinken in de manier waarop ze zijn georganiseerd (proces), uitgevoerd (ontwerp) en/of hoe ervoor gezorgd is dat ze succesvol worden gebruikt (programma). We hopen dat deze goede verhalen niet alleen professionals inspireren, maar ook buurtbewoners en andere stedelingen aanmoedigen om zelf aan de slag te gaan met het verbeteren van hun leefomgeving.

Parijzenaren kil? Niet in de Superburenrepubliek

Parijs → Frankrijk

facebook.com/hypervoisins

Foto Patrick Bernard, République des Hyper-Voisins

Volgens Parijzenaar Patrick Bernard hoeft een stadsbuurt helemaal niet onvriendelijk of kil te zijn. Zijn doel is om de gemoedelijkheid van een dorp naar Parijs te brengen. Samen met mede-buurtgenoten richtte hij in van de Franse hoofdstad de 'République des Hyper-Voisins' (in goed Nederlands: 'Republiek van Superburen') op. Deze club betrokken bewoners werkt aan het versterken van het sociale karakter van hun buurt. Het begon allemaal met een openluchtdiner in 2017, waarbij zevenhonderd locals aanschoven aan een tweehonderd meter lange tafel die dwars door de wijk liep. Sindsdien vinden deze populaire diners met enige regelmaat plaats. Ze blijken de perfecte voedingsbodem voor nieuwe sociale en duurzame ideeën, zoals een samenwerking met non-profitorganisatie Les Alchemistes waarbij voormalige parkeerplaatsen op straat worden ingericht als verzamelplekken voor organisch afval.

→ Socioloog Camille Arnodin onderzocht hoe de 'Hyper-Voisins' hun wijk veerkrachtiger hebben gemaakt en de sociale verbindingen hechter. Bewoners komen elkaar gemakkelijker tegen en voelen zich mindereenzaam. Mede-initiatiefnemer Bernard hoopt dat het project een voorbeeld kan zijn voor anderen. Hij werkt momenteel met twee universiteiten samen om ook in andere buurten te bouwen aan netwerken van Superburen.

The Yard is de gevaarlijkste én leukste speeltuin van New York

 New York City → Verenigde Staten

 play-ground.nyc

Foto Zoë Fortin, play:groundNYC

Hamers, spijkers, ladders, buizen: op het eerste gezicht heeft The Yard vooral iets weg van een vuilnisbelt. Juist daarom is het één van de populairste speeltuinen van Manhattan. De non-profitorganisatie play:groundNYC haalt de materialen gewoon van straat. Dus verwacht hier geen rubberen tegels, gladde kunststof oppervlakken en ronde hoeken, maar losse materialen die experiment en avontuur uitlokken. De kinderen kunnen veilig spelen onder toezicht oog van getrainde ‘play workers’. Terwijl zij opletten, worden ouders en verzorgers actief aangespoord om een stapje terug te doen om de kinderen zelfstandig laten experimenteren. play:groundNYC werd in 2014 opgericht door jeugdrechtsadvocaat Alexander Khost en maatschappelijk werker en kunstenaar Eve Mosher. Mosher ergerde zich aan speeltuinen met veel regels en weinig ruimte voor experiment. Met The Yard wil ze kinderen een gevoel van eigenaarschap over hun ruimte teruggeven.

Saaie binnenplaats? Bel Bieno

Praag → Tsjechië

vnitrobloky.cz

Bieno blaast sinds 2016 leven in ongebruikte tuinen, binnenplaatsen en erven in Praag. De non-profitorganisatie brengt bewoners, landschapsarchitecten en milieuactivisten samen om het maximale uit gedeelde plekken te halen. Iedereen kan bij Bieno aankloppen met een projectaanvraag. Ook organiseren ze gesprekken tussen burens om afspraken te maken over het gebruik van gemeenschappelijke ruimtes. Sinds 2016 heeft Bieno geholpen met de vernieuwing van 65 binnenplaatsen. Deze projecten werden financieel ondersteund door de bewoners, fondsen en private partijen.

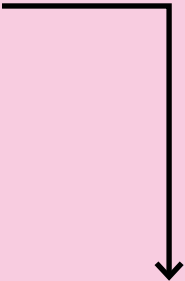

Foto Andrea Lhotáková, Day of Architecture

Publieke ruimtes ontwerpen in Minecraft: iedereen kan het

Foto UN-Habitat

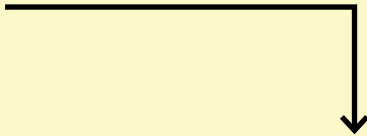

Minecraft is niet alleen een game, maar ook een ontwerptool. Dat bewijst de non-profitorganisatie Block by Block, dat het populaire spel al meer dan tien jaar inzet om lokale gemeenschappen over de hele wereld zelf mee te laten ontwerpen aan de publieke ruimte. Omdat jong en oud met Minecraft een laagdrempelig instrument in handen hebben om zélf ontwerpkeuzes te maken, ontstaat een gelijkwaardige dialoog tussen ruimtelijke professionals en de bewoners van een stad of dorp. Block by Block laat de uitwerking van projecten aan de lokale gemeenschap over. De methode heeft zich inmiddels bewezen: overal ter wereld zijn publieke ruimtes verschenen die door locals samen in Minecraft ontworpen zijn. Zo bedachten bewoners in Accra een kindvriendelijke marktplaats en werd in Beiroet een multifunctionele openbare ruimte ontworpen waar buurtevenementen kunnen plaatsvinden.

Olifantenpaadjes als uitgangspunt voor straten en stoepen

Foto 2023 Maxar Technologies, USGS

De openbare ruimte van de vernieuwde campus van Michigan State University bestond eerst alleen uit gras. Voetpaden ontbraken. Dit was geen nalatigheid van de ontwerpers, maar bewust zo gedaan. De studenten die over het gras van gebouw naar gebouw liepen en daarbij de kortste weg kozen, zorgden voor het ontstaan van talrijke olifantenpaadjes. Een jaar later werd deze spontane infrastructuur geasfalteerd. Wie nu een luchtfoto van de universiteitscampus ziet, ziet een prachtig netwerk van speelse paadjes die meer recht doen aan de behoeftes van de gebruikers dan de gemiddelde rechttoe rechtaan stoep.

→ Olifantenpaadjes laten maar al te vaak de spanning tussen ontwerp en gebruik van publieke ruimte zien. Door gebruikers op de stoel van de ontwerpers te zetten, is de spanning hier juist benut. Zoals Jane Jacobs zei: “There is no logic that can be superimposed on the city; people make it, and it is to them (...) that we must fit our plans.”

Meten is weten

 Groningen → Nederland

 bureaubuitendienst.nl

Foto Bureau Buitendienst

Het Groningse Bureau Buitendienst ontwikkelde de BNCH, een slimme stadsbank die met sensoren precies bijhoudt hoe en hoe vaak hij gebruikt wordt. De bank kan op verschillende locaties geplaatst worden om het zitgedrag van mensen te meten. Met de data kunnen vervolgens uitspraken worden gedaan over waar bijvoorbeeld de meeste behoefte is aan openbare zitgelegenheden. Ook is de BNCH uitgerust met een QR-code waarmee bezoekers hun mening kunnen geven over de bank en de publieke ruimte in het algemeen. Waar zitplekken normaal gesproken eerst worden neergezet en het gebruik achteraf pas blijkt, draait de BNCH het om: eerst gebruik, dan pas definitieve plaatsing.

De buurt vraagt, DENNIS maakt

Milaan → Italië

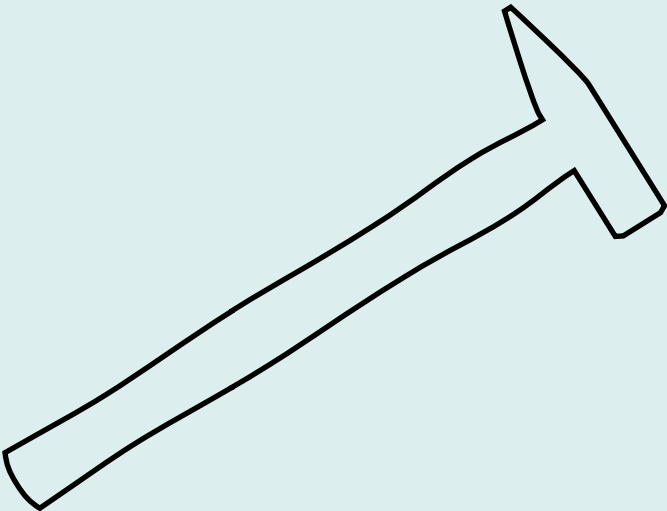
detours.biz/projects/dennis-design-center

Foto Kaare Viemose, Bureau Detours

Tijdens het jaarlijkse festival Salone del Mobile streek het Deense Bureau Detours in Milaan neer met DENNIS, een pop-up-designbureau voor de publieke ruimte. Locals konden zich melden bij de werkplaats en aangeven welke functies en elementen ze misten op straat. Vervolgens gingen de ontwerpers aan de slag met een oplossing. Tijdens zijn aanwezigheid in Milaan produceerde DENNIS elke dag één nieuw object, waaronder een bench press, een stoel voor op de stoep, een ladder om aan urban exploring te doen en over muurtjes te klimmen, en blokken waarmee regenplassen kunnen worden overgestoken.

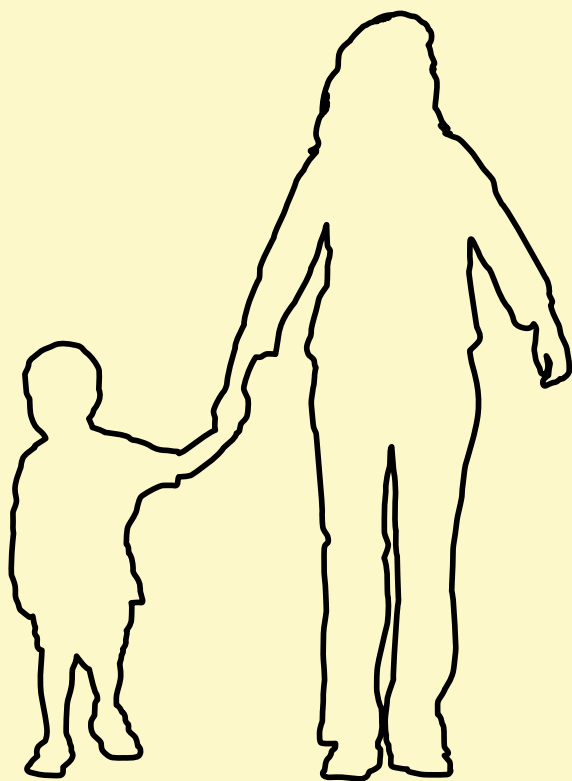

Luchtsingel: de kanariegele brug die Rotterdam verbindt

Foto Ossip van Duivenbode

Je kent 'm misschien wel: de Luchtsingel in Rotterdam. De vierhonderd meter lange knalgele voetgangersbrug loopt dwars door gebouwen en over drukke wegen en treinsporen heen en herstelt de verbinding tussen drie Rotterdamse stadsdelen die lange tijd afgescheiden zijn geweest. De luchtbrug, een creatie van architectenbureau ZUS, is zonder opdracht van de Gemeente Rotterdam en met crowdfunding tot stand gekomen. Dat maakt het project uniek. Donateurs konden voor 25 euro hun naam op een plank van de brug laten drukken. Ook kreeg het project vier miljoen na het winnen van een Rotterdamse publieksprijs. Hiermee werd niet alleen de uitbreiding van de Luchtsingel betaald, maar ook de transformatie van omliggende publieke ruimtes.

LEGO-oma maakt de stad rolstoelvriendelijker

 Hanau → Duitsland

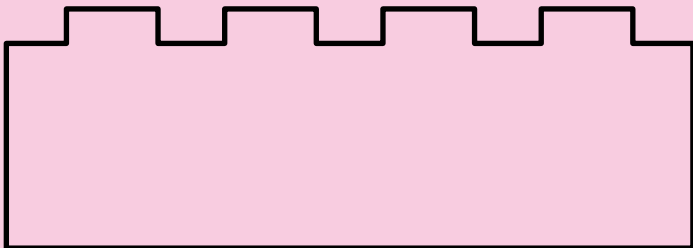
 [instagram.com/die_lego_oma](https://www.instagram.com/die_lego_oma)

Foto Rita Ebel en familie

Rita Ebel maakt openbare ruimtes in haar woonplaats Hanau in Duitsland inclusiever door zelf rolstoelhellingen bij gebouwen aan te leggen. Dat doet ze met een wel heel bijzonder hulpmiddel: LEGO. Ze verzamelt de blokjes via donaties. Ebel zit zelf al meer dan twintig jaar in een rolstoel en kent de problemen waar mensen met een lichamelijke beperking mee kampen als geen ander. Met name in steden laat de rolstoeltoegankelijkheid te wensen over. Met haar opvallende, kleurrijke interventies vraagt de ‘LEGO-oma’ op een creatieve manier aandacht voor obstakels in de openbare ruimte die vaak over het hoofd worden gezien. Ze gelooft dat dat de kracht is van haar werkwijze: niet beleren, maar inspireren.

→ Daar slaagt ze glansrijk in. Inmiddels heeft ze ruim tienduizend volgers op Instagram en wordt ze overal ter wereld gevraagd om LEGO-interventies te bedenken. Het bouwen en vershipen van al die hellingen vindt ze te veel werk. Daarom heeft ze handleidingen geschreven in vijf talen voor stedelingen die zelf aan de slag willen met LEGO-blokjes.

Afval weggooien, the game

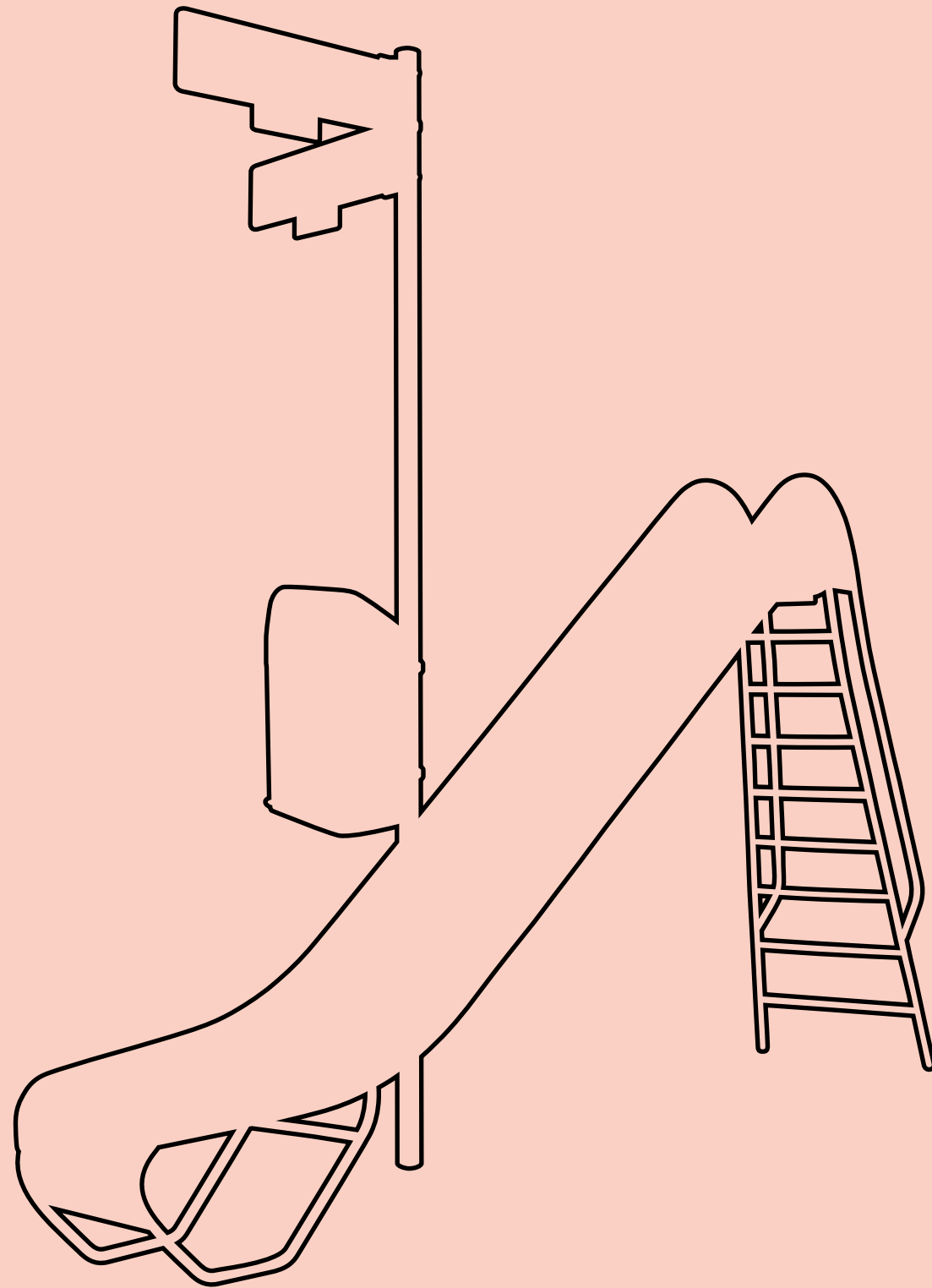
📍 's-Hertogenbosch → Nederland

📍 Salzburg → Oostenrijk

Wat gebeurt er als je het leerlingen extra moeilijk maakt om hun afval weg te gooien? Dan wordt het schoolplein niet viezer, maar schoner. De truc heet gamification. Een prullenbak hoog in een lantaarnpaal of met een hek eromheen nodigen juist uit om er afval in te gooien. Deze tijdelijke campagne rondom het Koning Willem I College in 's-Hertogenbosch was een initiatief van reclamebureau KesselsKramer. Het inzetten van spelprincipes om goed gedrag te stimuleren en daarmee de stedelijke omgeving te verbeteren gebeurt steeds vaker. De Oostenrijkse stad Salzburg lanceerde zelfs een app die bonuspunten uitkeert aan bewoners die tijd doorbrengen in de buitenlucht, of de fiets nemen in plaats van de auto.

Foto KesselsKramer

Quote

**“There is no logic
that can be
superimposed
on the city;
people make it,
and it is to them (...)
that we must fit
our plans.”**

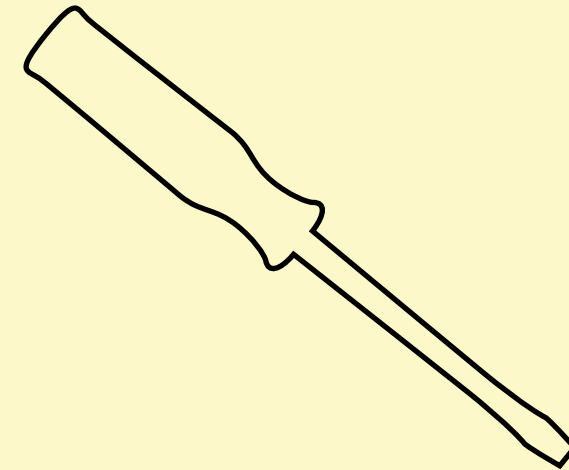
Jane Jacobs
Publicist & stadsactiviste

WikiBlock is een open source-IKEA voor de publieke ruimte

Wereldwijd   betterblock.org

Foto WikiBlock

Dankzij WikiBlock is iedereen een publieke ruimte-ontwerper. Alles wat je nodig hebt zijn de gratis ontwerpen op de website, multiplex en toegang tot een makerspace. WikiBlock, opgericht door de non-profitorganisatie Better Block Foundation, is een open source-bibliotheek waar iedereen designs uit kan halen voor objecten die in de openbare ruimte kunnen worden geplaatst. De elementen zijn gemakkelijk in elkaar te zetten en zijn speciaal ontworpen om pleinen, parken en straten te activeren en kleur te geven. Gebruikers kunnen bouwplannen voor bankjes, stoelen, kiosken en nog veel meer downloaden, ze vervolgens printen met een CNC-router in een makerspace en direct aan de slag. Voor de ontwerpen zijn geen spijkers of lijm nodig — alles kan op een IKEA-achtige wijze in elkaar worden gezet. WikiBlock-elementen kunnen dienst doen als tijdelijke objecten voor evenementen of voor plekken die renovatie ondergaan, als prototype van een definitief object, of als middel om het gebruik van een ruimte te testen. De mogelijkheden zijn eindeloos. Stedelingen kunnen dankzij WikiBlock op een eenvoudige, snelle en effectieve manier aanpassingen doen aan hun leefomgeving.

Tapis Rouge: van tentenkamp naar plek van trots

Port-au-Prince → Haïti

evastudio.co.uk/tapis-rouge

Foto Gianluca Stefani, EVA Studio

‘Tapis Rouge’ (in het Nederlands: ‘Rode Loper’) is een multifunctionele publieke ruimte in de wijk Carrefour-Feuilles in de Haïtiaanse hoofdstad Port-au-Prince. Het plein werd ontworpen door het Londense architectenbureau EVA in samenwerking met de lokale gemeenschap. Het doet niet alleen dienst als amfitheater, maar ook als openluchtsportschool en expositieplek voor Haïtiaanse schilderkunst. Tapis Rouge moet een gevoel van eigenaarschap, identiteit en trots bij de buurtbewoners aanwakken. De aanleg werd bekostigd vanuit een hulpprogramma dat werd opgericht na de zware aardbeving van 2010. Anderhalf miljoen Haïtianen raakten toen dakloos. Ook Carrefour-Feuilles werd zwaar getroffen. Tapis Rouge verrees op de plek van een tentenkamp dat tijdelijk onderdak bood aan burgers die door de natuurramp hun huis waren verloren.

Tekort aan bankjes? Maak ze gewoon zelf

📍 Parijs → Frankrijk

 [instagram.com/arnopiroud](https://www.instagram.com/arnopiroud)

Arno Piroud is als skateboarder veel op straat te vinden. Hij ergert zich groen en geel aan het kappen van bomen in zijn woonwijk in het oosten van Parijs. Bij wijze van protest verzamelt hij zittingen van kapotte stoelen die hij op de boomstronken monteert. Piroud houdt er naar eigen zeggen van om “fictie en realiteit te vermengen” en deed al meer interventies in de Franse hoofdstad waarbij hij, met of zonder toestemming, slimme elementen toevoegt aan de publieke ruimte.

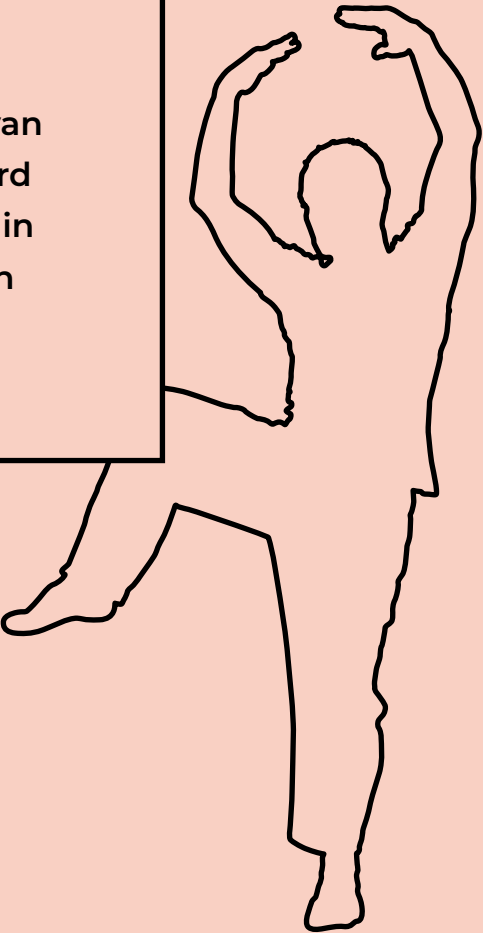
Foto Arno Piroud

Urban Dance Ground maakt de publieke ruimte dansbaar

Foto Nijha B.V.

De Urban Dance Ground is een permanente openluchtdansvloer van ongeveer negen vierkante meter groot. Heb je geen muziek bij je? Geen probleem, want de dansvloer beschikt over een eigen geluidsinstallatie. Door aan een hendel te draaien versterk je het geluid van je eigen smartphone. De Urban Dance Ground is weersbestendig en altijd toegankelijk. Zo nu en dan worden er workshops op georganiseerd, maar de dansvloer stimuleert stedelingen om vooral zélf met de voetjes van de vloer te gaan. Iedereen mag komen dansen op de Urban Dance Ground, maar de belangrijkste doelgroep is tienermeisjes in de leeftijd van twaalf tot achttien jaar. Uit onderzoek bleek dat vooral zij behoefte hebben aan meer openbare plekken waar ze kunnen bewegen. —> De openluchtdansvloer is een initiatief van dansschooleigenaresse Petra Pluimen en werd ontwikkeld door Nijha B.V. De eerste opende in Kanaleneiland. Inmiddels staan er zo'n vijftien Urban Dance Grounds door heel Nederland.

The Laneway Project verandert stille steegjes in bloeiende binnenplaatsen

 Toronto → Canada   thelanewayproject.ca

Er zijn in Toronto zo'n 2.400 ongebruikte steegjes. Dat staat gelijk aan 250 kilometer openbare ruimte. Veel van deze steegjes liggen in woonbuurten. Sinds 2015 werkt The Laneway Project samen met lokale stakeholders aan het verlevendigen van deze onbenutte ruimtes. En met succes: steegjes waar je tot voor kort niet wilde zijn, barsten nu van de straatkunst, livemuziek en buurtmoestuinen. The Laneway Project initieert zelf projecten en biedt daarnaast handleidingen aan aan 'Torontonians' die een steegje in hun eigen buurt willen opkalefateren.

Foto The Laneway Project

Van ongebruikte trambaan tot stadspark

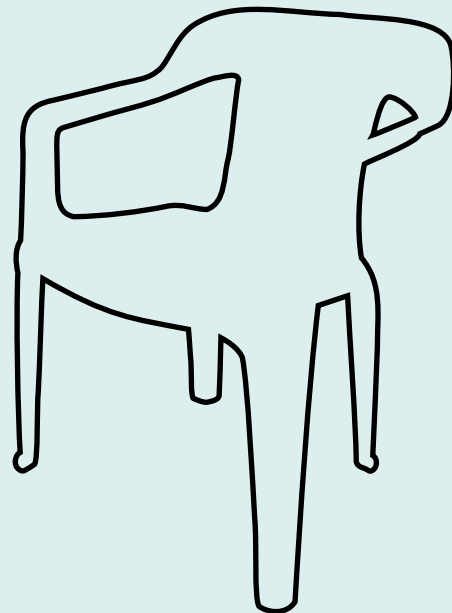
Turijn → Italië

torinostratosferica.it/en/precollinear-park

Foto Torino Stratosferica

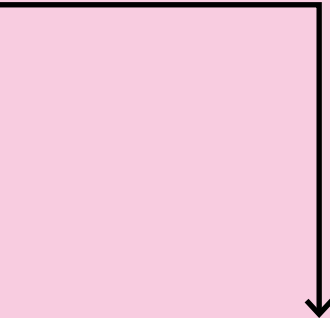
Gebruik wat je tegenkomt, vinden ze bij Torino Stratosferica. In de afgelopen jaren werkte het collectief aan de transformatie van een voormalige tramlijn in een nieuw stadspark. Het Precollinear Park is achthonderd meter lang, loopt over de Po-rivier en verbindt vier wijken met elkaar. Het park kon er komen dankzij ongelukkige stadsplanning, waardoor Turijn met een ongebruikte trambaan zat opgescheept. Torino Stratosferica, dat de Noord-Italiaanse industriestad op de kaart wil zetten als innovatieve hotspot, maakte dankbaar gebruik van die gelegenheid. Het idee voor het park ontstond tijdens een brainstormsessie met buurtbewoners en creatieven. Volgens initiatiefnemers Luca Ballarini en Romina Pastorelli was het niet makkelijk om daarna ook de rest van de stad te overtuigen. Uiteindelijk zorgde een succesvolle crowdfunding-campagne ervoor dat het Precollinear Park in 2020 open kon.

3.600 m² ruimte voor experiment

Foto Juri Hiensch

Beton-T is een experimenteel stadsplein in Utrecht. Een betonnen plein van 3.600 vierkante meter waar ooit een loods stond, is nu een tijdelijk podium waar wordt geëxperimenteerd met nieuwe ideeën voor de publieke ruimte. Beton-T nodigt inwoners van Utrecht en creatieve ondernemingen, zogenaamde ‘Stadscuratoren’, uit om mee te denken over de invulling van de plek. De ideeën die door de selectie komen, krijgen een startbudget van 2.500 euro. De mogelijkheden zijn eindeloos: er zijn inmiddels al theateravonden, dansvoorstellingen en filmavonden geweest bij Beton-T. Er staan nieuwe evenementen in de planning, dus hou de website in de gaten. Na 2025 moet het plein plaatsmaken voor nieuwbouw.

Begonnen als noodhulp, gebleven voor de gemeenschap

Christchurch → Nieuw-Zeeland   gapfiller.org.nz

Foto Jocelyn Kinghorn (CC BY-SA 2.0)

In 2010 werd de Nieuw-Zeelandse stad Christchurch getroffen door een reeks aardbevingen. Omdat gebouwen instortten of moesten worden afgebroken, liet de natuurramp een spoor van lege plekken achter. In de nasleep richtte een aantal bewoners Gap Filler op, een placemaking-organisatie die de wonden in het stedelijk weefsel wil herstellen. Inmiddels werkt Gap Filler al twaalf jaar op het snijvlak bewonersparticipatie, stedenbouw, kunst en publieke interventies. Veel van de projecten zijn tijdelijk, hoewel een aantal zich heeft doorontwikkeld tot een permanente voorziening. Zo is er de ‘Think Differently Book Exchange’, een buurtbieb die werd opgericht als tijdelijke vervanging van de ingestorte stadsbibliotheek, maar inmiddels niet meer weg te denken is. Een recent project van Gap Filler is DiversCity, een kleurrijk pop-up-amfitheater dat ruimte biedt aan evenementen, concerten en andere culturele vieringen van vijf verschillende etnische gemeenschappen uit Christchurch en omstreken.

Buurtparticipatie gaat door de maag

 Leipzig → Duitsland

 facebook.com/bellagrueau

Foto Kollektiv Plus X

In de zomer van 2020 stond de wijk Grünau in Leipzig in het teken van een pop-up-pizzeria. Zes weken lang kwamen burensamen om pizza's af te bakken en mee te doen aan culturele activiteiten. Grünau kwam na de val van de Muur in een neerwaartse spiraal terecht. Er wonen nu nog maar half zoveel mensen als twintig jaar geleden en het aanbod van eet- en uitgaansgelegenheden laat te wensen over. Bella Grünau, een initiatief van Kollektiv Plus X en een lokaal cultureel centrum, deed een poging om de levendigheid van weleer terug te brengen. Samen met buurtbewoners ontwierpen de initiatiefnemers een pizzeria en een aantal kleurrijke elementen eromheen, en bedachten ze een cultureel programma. Bella Grünau werd een succes. Het project toont aan dat het samen maken, bakken en eten van een pizza een perfect excuus is om op een ongedwongen manier in contact te komen met je burensamen.

In Nairobi is gebrekkige stadsplanning de voedingsbodem voor topsport

Nairobi → Kenia

hoperaisersinitiative.com

Bron: abocww-directory.com

In Korogocho, één van Nairobi's grootste sloppenwijken, veranderen de straten iedere maand voor korte tijd in een paradijs voor skaters. Het initiatief ontstond dankzij een ondoordacht infrastructuurproject dat werd gefinancierd door de VN. De hele wijk kreeg prachtige nieuwe asfaltwegen, maar met uitzondering van een enkele vuilniswagen rijden er nauwelijks auto's. Joseph Kuria en Daniel Onyango realiseerden zich dat al dat ongebruikte asfalt zich perfect leent als skatebaan. De lokale organisatie Hope Raisers pikte hun idee op en organiseert sindsdien skate-evenementen voor iedereen uit de wijk. Met succes: inmiddels doen jonge skaters uit Korogocho mee aan (inter)nationale wedstrijden en heeft een aantal van hen het geschopt tot het nationale team. Naast sportevenementen organiseert Hope Raisers ook andere culturele evenementen in de straten van Korogocho, zoals de Korogocho Streetscapes, waarbij ze jongeren betrekken bij interventies in de openbare ruimte.

Hoofdstuk 3

In 7 concrete lessen richten we onze gedeelde huiskamer in

Welke lessen kunnen we trekken uit al deze kleurrijke, bruisende en slimme voorbeelden?

1. Testen is maken

Trial and error zijn een belangrijk onderdeel van het maakproces van publieke ruimte. Het samen bedenken van onze gedeelde huiskamer hoeft niet per definitie gelijk te staan aan het plakken van post-its in een buurtcentrum, maar kan ook ontstaan door proeven, proberen en testen. In dit report laten we een aantal voorbeeldprojecten zien deze werkwijze omarmen. Denk bijvoorbeeld aan de manier waarop ontwerpers op de campus van Michigan State University olifantenpaadjes niet als ongewenst verschijnsel beschouwen, maar juist als uitgangspunt nemen voor de aanleg van formele stoepen en paden. In Groningen laat Bureau Buitendienst zien dat een interactief bankje dat voortdurend monitort hoe het wordt gebruikt door stedelingen, waardevolle inzichten oplevert voor de inrichting van straten en pleinen. Door real life-gebruik naar voren te halen in het maakproces, komen we tot publieke ruimtes die beter aansluiten op de menselijke behoefte en daarmee duurzamer en inclusiever zijn.

2. Kies de juiste ontwerptool

Geef stedelingen de juiste instrumenten en platforms om samen na te denken, te bouwen en te sleutelen aan de publieke ruimte. UN-Habitat zet in ontwikkelingslanden bijvoorbeeld Minecraft in om met name kinderen zeggenschap te geven over de inrichting van hun leefwereld. De populaire game bewijst zich als een slimme, laagdrempelige ontwerptool die aansluit bij de creativiteit van deze doelgroep. Professionele ontwerpers doen hierbij een stapje terug en stellen zich op als procesbegeleider.

3. Maak de stad bespeelbaar

Een badge verdienen voor het oprapen van zwerfvuil, of een fietspad dat eruitziet als een hindernisbaan: gamification, oftewel het toevoegen van spelelementen en technieken aan de fysieke omgeving, kan een manier zijn om meer eigenaarschap over en betrokkenheid bij de publieke ruimte aan te wakkeren. De behoefte om te spelen is bij ieder mens aanwezig.

4. Participatie heeft soms een excuus nodig

In Leipzig leren burens elkaar beter kennen tijdens het samen bakken van pizza's op een grasveld in hun wijk, terwijl in Parijs nieuwe bewonersinitiatieven ontstaan als de hele buurt aanschuift voor een etentje aan een tweehonderd meter lange tafel. Bedenk een ongedwongen reden voor stedelingen om bij elkaar te komen en de samenwerkingen ontstaan vanzelf. Zoals Parijzenaar Patrick Bernard, mede-oprichter van de République des Hyper Voisins, zegt: "Conviviality is not just a good feeling. It can become a powerful asset (...) in the construction of tomorrow's cities."

5. Quick fixes zijn overal

Veel slimme ideeën voor fijnere stoepen, pleinen en parken hoeven niet groots te zijn, of het resultaat van een langdurig proces. Kleine, laagdrempelige verbeteringen zijn soms zeer effectief. Bovendien zijn deze quick fixes door bijna iedereen te doen. Rita Ebel vertaalt haar frustraties over niet-inclusieve stedelijke ruimtes naar het bouwen van rolstoelhellingen met LEGO, terwijl skateboarder Arno Piroud zittingen van oude stoelen op boomstronken schroeft, omdat hij vindt dat er onvoldoende zitplekken zijn op de stoepen van Parijs. Zij bewijzen dat iedereen een urban hacker zijn. De beste oplossingen zijn eenvoudiger dan je denkt.

6. Gebruik wat over is

Steden zijn tamelijk inefficiënte organismen. Ruimte wordt vaak niet optimaal gebruikt (denk aan parkeerplaatsen op straat of kantoorgebouwen in de avonduren), of er is ruimte over, bijvoorbeeld omdat ideeën over ruimtelijke ordening zijn ingehaald door de realiteit. Ruimtelijke, maar ook materiële overschotten bieden kansen voor bewoners om de publieke ruimte naar hun eigen hand te zetten. Zo transformeerde Torino Stratosferica een ongebruikte trambaan in Turijn samen met bewoners in een langgerekt park dat vier buurten met elkaar verbindt, en blijken ongebruikte asfaltwegen in Nairobi de perfecte skatebaan te zijn. In New York laat de organisatie play:groundNYC kinderen hun eigen speelplekken bouwen met grofvuil dat van de straten is geplukt. One man's trash is another kid's treasure.

7. Sharing is caring

Elke wijk heeft zijn eigen geschiedenis, bewoners en ruimtelijke context. Maar dat wil niet zeggen dat een goed idee voor de publieke ruimte in Hanoi niet óók een goed idee kan zijn voor de publieke ruimte in Utrecht. Onderdeel van een open en inclusief proces van publieke ruimte maken is het delen van goede voorbeelden, kennis en ervaringen. Het platform WikiBlock faciliteert dit op een interessante manier met een open source-catalogus voor objecten in de publieke ruimte. Stedelingen kunnen eenvoudig ontwerpen van anderen downloaden, printen en nabouwen. Het wiel opnieuw uitvinden hoeft niet altijd.

Colofon

Een publicatie van
RAUM, Pop-Up City

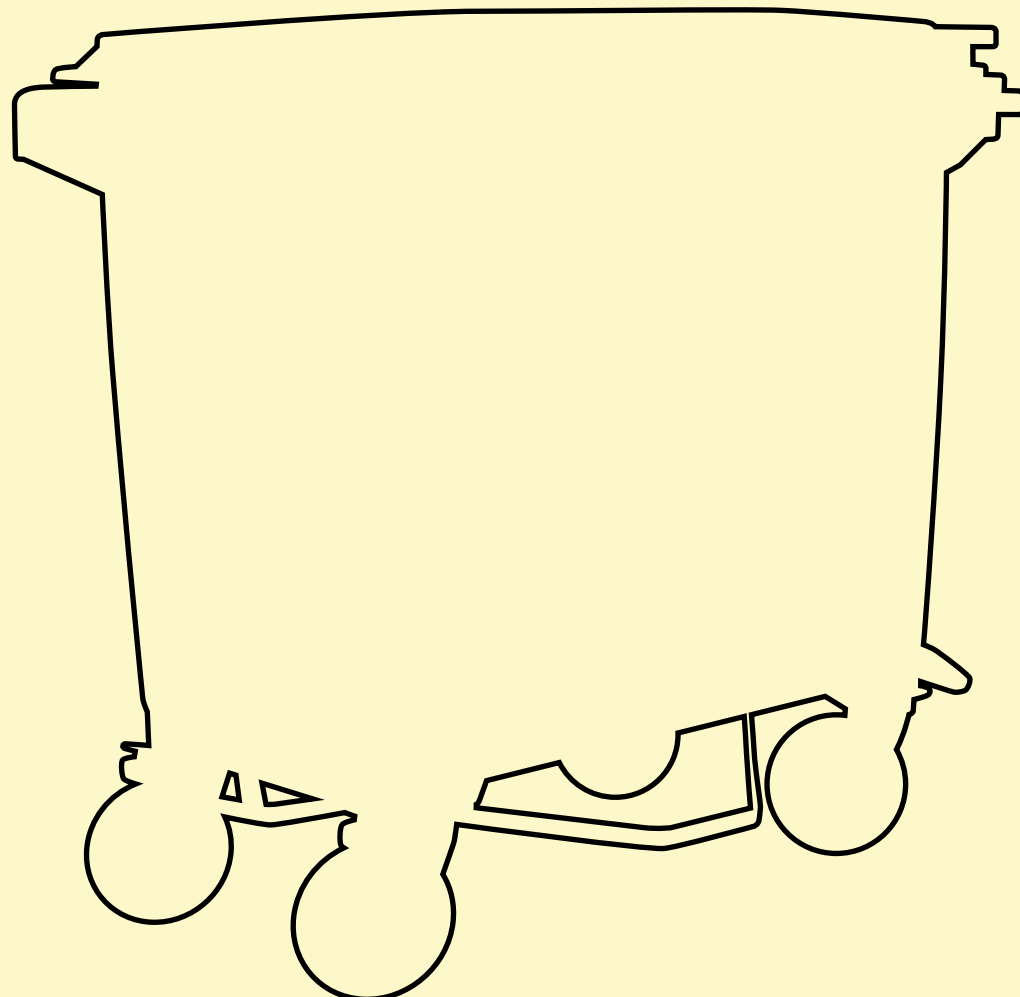
Concept en inhoud
Pop-Up City

Redactie
Jeroen Beekmans (hoofdredactie), Joop de Boer,
Donica Buisman, Eline Kuijpers, Jorne Visser,
Florien Vaessen, Gabriëlle Waal

Vormgeving
178 aardige ontwerpers

Speciale dank aan
Jorrit Albers, Darianne de Freitas, Matt Lessniak,
Charlot Schans

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag zonder voorafgaande toestemming van RAUM worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaardt de redactie geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten en onvolkomenheden, noch voor de gevolgen hiervan. Daarnaast zijn alle redelijke pogingen ondernomen om de eigenaars van de auteursrechten te identificeren. Eventuele fouten of omissies die onder de aandacht van RAUM zijn gebracht, zullen in volgende edities worden gecorrigeerd.

WEKEA
16/04 - 22/05

raumutrecht.nl